

BRUSZILOV¹

BRUSZILOV 1916 júniusi támadását és annak eredményét a Világháború után megjelent egyik hivatalos orosz hadászati leírás röviden így foglalja össze: „Június i-én kezdődött a tüzérségi előkészítés, június 4-én és 5-én történtek meg az áttörések... június 7-én a siker biztosítottnak volt tekinthető... Az áttörés hadművelete befejeződött és megkezdődött az áttörés gyümölcsötetésének hadművelete.”

Valóban így volt. Kaledin négy hadtestének támadása József Ferdinánd főherceg seregének közepét és déli szárnyát, valamint jobbszomszédja, Puhallo seregének északi szárnyát feltűnő rövid idő alatt összetörte és rendkívül veszteségteljes hátrálásra készítette. Luck elveszett. Lecsicki két hadtestének rohama pedig Oknánál Pflanzner-Baltin seregének közepét robbantotta szét. Fel kellett adni Bukovinát és Kelet-Galiciában Stanislaut. Néhány nap alatt 200.000 embert veszítettünk.

Szacharov és Cserbacsev gyengébb, inkább tüntetés jellegű támadásai megtörték Böhm-Ermolli és Bothmer seregén. Ugyancsak meghiúsult Gillenschmidt hadcsoportjának heves támadása, mely a lucki főtámadás sikerét akarta teljessé tenni. Minthogy ezt az utóbbi támadást különös viszonyok között visszautasító 11. honvéd lovas hadosztály vezérkari főnöke voltam, a lucki csata e vigasztaló mozzanatára mint szemtanú kissé részletesebben kiterjeszkedhetem.

A MÚLT KÖZLEMÉNYBEN már vázoltam Bruszilov támadó módszerét.

Maga a támadás ténye a mi hadvezetőségünket nem lepte meg. Az oroszok készülődéseiről, különösen Luck és Okna előtt, már hosszú ideje tudomással bírtunk. A zsidó lakosság a front mögött már 1916 márciusában beszélt az oroszok küszöbön álló hadműveletéről. Április vége óta számoltak seregeink az orosz támadással, mert látták maguk előtt az orosz rohamállások építését. Május végétől pedig az orosz rohamot minden órában nyugodtan várták. Mindenki szilárdan bízott abban, hogy a támadást visszaverjük. Csupán Gillenschmidt támadása Kowel irányában okozott meglepetést. Ez természetes, minthogy Gillenschmidt vállalatát Bruszilov közvetlenül a nagy támadás megkezdése előtt rendelte el.

Emlékszem, hogy mikor június 2-án reggeltől kezdve Luck irányából a szakadatlan mennydörgésszerű pergőtűz hallottuk, azt

¹ Második, befejező közlemény; az első közleményt 1. 1931 márciusi számunkban.

mondtuk, hogy megkezdődött a régen várt orosz támadás. Baj nem lehet, hiszen erre felkészültünk. A mi lovas hadosztályunk arcvonala előtt ekkor még — egészen június 6-ig — teljes nyugalom uralkodott.

Hadvezetőségünket azonban meglepte az orosz támadás módszere és sikere. Mert az orosz támadás ott, ahol az elegendő eréllyel történt, sikerült és a döntőjelentőségű arcvonalrészekben csupán a honvéd lovas hadosztály előtt omlott össze.

Hindenburg, ki ekkor a Polesietől északra levő arcvonalat vezérelte, a bruszilovi támadásról így emlékszik meg: „Bruszilov terve tulajdonképpen szigorúan véve felderítés, bár hatalmas kiterjedésben és merész elhatározással végrehajtott felderítés... Az volt a szándéka, hogy az ellenséges vonal erejét a közel 500 kilométernyi fronton, a Pripiet és Oláhország között kitapogassa. Bruszilov olyan emberhez hasonlított, aki a falon kopogtat, hogy megállapítsa, melyik rész épült szilárd kőből és melyik lécből és vakolatból... De az osztrák-magyar front kevés szilárd követ mutat, összeomlik Bruszilov pörölyének ütései alatt és átözönlik rajta az orosz tömegek viharáradata, amelyeket csak ezután visznek oda az én frontom elöl, ...

Falkenhayn — ebben az időben a német vezérkar főnöke — még lesújtóbb ítéletet mond: „Aránylag rövid tüzérségi előkészítés után az oroszok árkaikban felálltak és egyszerűen előrementek. Csak kevés helyen vették maguknak a fáradságot, hogy tartalékok összevonása útján támadó csoportokat alakítsanak... Lucktól keletre az osztrák-magyar front simán áttörtetett, benne két napnál rövidebb idő alatt 50 kilométernél szélesebb rés tátongett. A sereg részei, melyek ott állottak, egyes szegényes maradványokig eltűntek. Rövid ingadozás után Pflanzler-Baltin serege sem járt sokkal jobban. Egész arcvonala visszaözönlött, egyelőre nem lehetett áttekinteni, hogy hol és mikor lehet azt megállítani..

Az angol Churchill kissé enyhébb színben látja a dolgot: „Az eredmény úgy a győző, mint a vesztes, úgy a barát, mint az ellenség számára egyaránt bámulatos volt. Igaz lehet, hogy az ellenséget az elsietett, korai támadás meglepte, ami egy hónappal későbbben már nem történt volna. Mindenesetre a támadás hevessége és óriási terjedelme az osztrákokat teljesen készületlenül találta. Ezenfelül az osztrák seregek kötelékében nagyszámú cseh csapat volt...”

Conrad történetírója, Nowak idézi a tábornagy szavait, melyek szerint balsikereink általános oka a cseh, szerb, galíciai rutén és oláh csapatok hitvány magatartásában rejlett. „A lucki csatában csapatainkat József Ferdinánd főherceg rossz befolyása mellett az orosz pergőtűz rendítette meg, melynek ereje a keleti fronton minden eddigit felülmúlt... Azonban túlerőről beszélni nem lehet... A csata első 24 órája alatt 89.000 foglyot veszítettünk, vagyis a főherceg serege megszűnt... A lucki csata végeredményben Conrad szavai szerint „rejtélyes összeomlás, elemi csapás, a végzet!”

Conradnak igaza van abban, hogy ellenállásunkat a bruszilovi pergőtűz bomlasztotta meg. A mi csapataink az orosz fronton a pergőtűz hatását a lucki csatáig magukon még nem érezték. Ezért védőállásaink nem pergőtűz ellen épültek. Oroszországi állásainkat hason-

litani sem lehetett a franciaöldi vagy Isonzo-menti védőállásokhoz, amelyek építése kezdettől fogva a fölényes francia vagy olasz tüzérség hatásához idomult. Ott a hadosztályokra keskeny arcvonal védelme bízott, a csapatok hátrafelé tagozódhattak és ezért elegendő tartalék állt rendelkezésre. Az orosz földön a védőállást egyetlen védővonal alkotta, melynek megszállása szélességben az egész csapatot igénybe vette. Ezért nagyobb tartalékok képzésére, egész hadosztályok vagy hadtestek kivonására csapat nem jutott. Ami nagyobb tartalékunk volt, azt Conrad Dél-Tirolba vitte. Tartalékhiányunkat különben Bruszilov is megfigyelte, védőállásaink hiányosságait ismerte.

Az ily védőállás a védőnek biztonságot addig nyújt, míg szét nem lövetik. Ez az eset bekövetkezett. Nálunk azonban az ily állás kiürítését nem engedték meg. „Az utolsó emberig kitartani!” volt a jelszó.

E mellett a volhyniai föld Luck körül meszes talaj, melyből az orosz pergőtűz egyetlen óriási és áthatolhatatlan porfelhőt alkotott. Ez a por nemcsak a látást akadályozta meg, hanem a puska alkatrészeibe is hatolt és azok működését megakasztotta. Ilyen helyzetbe kerültek csapataink. Aki a tüzérségi bombázás alatt el nem pusztult, vagy akinek idegei fel nem mondták a szolgálatot, az egyéb módon vált védképtelenné. Ezért sikerült az oroszoknak számos helyen az állásba való betörés és a védőrség megsemmisítése. Az ütött réseken beözönlő támadó az oldalt még kitartó védők oldalába és hátába került és foglyul ejtette őket. Ez volt a csata jellege. Ezt vette Bruszilov számításba és nem csalódott. Bruszilov tehát jobb harcos volt, mint Conrad. Megtalálta az adott helyzethez illő támadás formáját, Conrad azonban a védelem formáját nem találta el. Ő csak a nagy hadászati terveken törte a fejét.

HOGY nem csapataink vitézségén, hanem legfelsőbb hadvezetésünkön múlt ellenállásunk ily megdöbbentően gyors Összeomlása, legjobban bizonyítja a már említett Gillenschmidt hadcsoportjának kudarca.

Ez az orosz hadcsoport a támadást Kowel irányában a honvéd lovas hadosztály állásaira hatszoros túlerővel, de pergőtűz nélkül indította meg. Erről az orosz támadásról két orosz tábornok írt. Az egyik Krasznov emigrált orosz tábornok, ki a világháború alatt lovas hadosztályával ellenünk harcolt. A másik Zajoncsevszki, ki Kaledin seregében hadtestet vezényelt. Krasznov a harcot regényes alakban közli, Zajoncsevszki a harcot a szovjet megbízásából hivatalos okmányok alapján tárgyalja. Rendkívül érdekes, hogy ezek az orosz tábornokok a magyar lovasság teljesítményeit hogyan méltányolják.

Krasznov megírja, hogy Gillenschmidt támadását haditanács előzte meg. Arról kellett döntenie, vajjon a támadás Kowel irányában a honvéd lovasságtól védett Galuzián vagy a lengyel légiótól megszállt Kostiuchnowkán át intéztessék. Gillenschmidt vezérkari főnöke Galuzia mellett érvelt, ami ellen az egyik orosz tábornok felszólalt: „Kostiuchnowkát a lengyel légió szállta meg. De egy lengyel sem állja a rohamot. Ha a drótkadályig jutsz, akkor megfutamodik. Míg ott, ahol ön akar, sűrű mocsaras erdő terül el. Ott a tüzérségi elő-

készítés lehetetlen. Három sor drótakadály és mindegyiket géppuska oldalazza s az állás nagyon erős, részben betonozott és magyar lovasság gyalog szállta meg. A fickókat már ismerjük! Azok tudnak meghalni!”

Lehetetlen meghatottság nélkül olvasni a magyar katona hard erejének ezt az elismerését.

Krasznov megállapítása egyébként helyes. A honvédhuszárok állásai valóban mocsaras erdőségben vonultak és jók voltak, de pergőtűz ellen oltalmat nem nyújtottak. A mocsaras talaj lehetetlenné tette a fedezékek lesüllyesztését. Az erdőség leplezte az állásokat, viszont az

*Haiedin es Gillenschmidt tamadasa-
a Juck/c salában*

hoz június 6-ról 7-re hajló éjjel 12 óra 45 perckor beérkezett jelentés, mely azt mondta, hogy erősebb orosz osztag a Galuzia—Wulka Galuziskaja úton levő tábori őröt megtámadta és visszazorította. Tüzérségünk rögtön megkezdte a tüzet.

Hamarosan a hadosztály egész arcvonala támadás alatt állt, a tábori őrök mindenütt visszavonultak, mire az ellenség a főállásra tört, de súlyos veszteséggel mindenütt visszaveretett. Hajnalban következett a huszárok sikeres ellentámadása, mely 120 foglyot szerzett. Ezekről tudtuk meg, hogy kivel van dolgunk. Délután aztán Gillenschmidt óriási túlerejét érvényesítette és rendszeres támadásba fogott. Ennek lefolyását és eredményét Krasznov ekként eseteli:

ellenségnek az állás fedett megközelítését engedte meg. Betonozásról szó sem volt.

Az említett haditanács alkalmával Gillenschmidt mégis a galuziai irány mellett döntött, nyilván azért, mert ebben az irányban a meglepő fellépésre kedvezőbb feltételeket vélt találni. Az orosz támadás így a honvéd lovas hadosztály állásaira ütközött. A hadosztályt ez a támadás váratlanul érte. A megelőző napokban halottá ugyan messziről, Luck irányából a pergőtűzet, de nem közölték vele, hogy ott már a szerencsétlenség megtörtént. A maga arcvonala előtt semminemű ellenséges mozgást sem észlelt. A hadosztály jelentéséből idézek: „Annál meglepőbb hatást tett a hadosztályparancsnokság-

„Három nap és három éjjel lövi szakadatlanul a nehéz és a könnyű tüzérség az ellenség állását, az erdőt repeszdarabokkal szórja be, fákat tép ki és nagy földterületeket szaggat fel. Az ellenség ugyanígy válaszolt ... A negyedik napon a katonák lövészárkaikból sűrű sorokban kibújtak és a vitéz emberek a veszélyes övön áthaladtak és az ellenség állásait megközelítették. Sűrű erdőn, fiatal aljfan mentek előre, de soraikat puska és géppuskatűz kaszálta el, a rajvonalak mindinkább ritkábbá és vékonyabbá váltak. Sokan titokban az erdőben rejtőztek el és mikor a csatárlánc a szöges drótig ért, már kevesen maradtak meg ahhoz, hogy a rohamot kockáztassák. A lóról szállt magyar lovasság az orosz támadást visszaverte. Felesleges veszteségek elkerülése végett a csapat a támadás ötödik napján régi állásába visszarendeltetett.“

„A megtépázott hadosztályok visszajöttek a régi lövészárkba, azokba a már megünt fedezékekbe, amelyeket az egész télen át laktak, és magukkal hozták halottaikat. Az állás mögött a földből temetők — az új keresztek százaival — nőttek ki. Három ezredparancsnok elesett, négy megsebesült és majdnem minden tiszt elpusztult. A két hadosztály vesztesége rettenetes volt, a felénél több sebesült vagy halott. Új pótlás jött...“

Krasznov különben a veszteséget pontosan meg is mondja: halott 112 tiszt, 7325 katoná!

Ezek az adatok egyenesen megdöbbsentők. Én annak idején az eltemetett halottak számából, az orosz tömegsírokból az erdőben, a foglyok vallomásának egybevetéséből, s abból a megfigyelésből, hogy az oroszok sok halottat visszaszállítottak, az oroszok veszteségét halottakban, sebesültekben és foglyokban legfeljebb 4—5000 főre becsültem. Ez is felülmúlta a védő harcoslétszámát.

Ez az orosz kudarc Bruszilovot felbőszítette. Kaledin hadtestei június 4-én és 5-én áttörték a főherceg seregét. Ez rendetlenül özönlött vissza. Bruszilov most azt várta, hogy Gillenschmidt is áttör és lovas tömegeivel a főherceg seregének hátrálását oldalról, Kowel felé elvágja. De ez elmaradt. Zajoncsevszki írja: „Gillenschmidt tábornok lovasága, melynek még június 6-án az ellenség hátába kellett volna hatolni és Kowelnél kellett volna működni, a helyszínén megrekedt.“ Bruszilov erre június 8-án erélyesen megismételte parancsát, mely szószertint így szólt: „Az egész lovasság, különösen Gillenschmidt hadcsoportja, a nélkül, hogy a veszteségekkel törődne, az ellenség hátába tör.“ De, amint láttuk, a honvéd lovasság e parancs teljesítését megakadályozta. Most újból Zajoncsevszkinék adom át a szót: „És most kezdődött Bruszilov tábornok nyomása Gillenschmidtre, hogy ezt előre vigye, mégpedig történt ez igen éles módon. Ennek dacára a dolog egy lépést sem haladt előre. Gillenschmidt, ki maga előtt csupán lóról szállt lovasságot talált, továbbra is a gyalogsághoz tapadt... A szándékolt lökés: lovastömegekkel az ellenség hátába való hatolás ekként semmivé enyészett el.“

Ez Bruszilovnak nagy csalódást jelentett. A Luck irányában áttört arcvonalunk ugyan aggályosan megrepedezett, meghátrált, de nem semmisült meg. Nem Gillenschmidtén múlt, hogy Alekszejev elgondolása és Bruszilov terve nem vált valóra. Honvédhuszárok kép-

viselték ezt az erőt, amelyen az orosz hadászati koncepció megtört. Ha ez az erő ellankad, akkor Kowel is Luck sorsára jut és akkor lucki csatavesztésünk igazán helyrehozhatatlan szerencsétlenségévé fejlődik.

A honvéd lovas hadosztály már akkor tudta, hogy mit végzett. Harcjelentésében büszkén mondhatta: „A csapatok a hét napig tartó, éjjel-nappal vívott harcok alatt, miközben említésreméltó nyugalomhoz sohasem jutottak, vitézül, támadó szellemtől áthatottan, a régi hagyományoknak megfelelően, egész férfiakhöz és igaz magyarokhoz illően verekedtek.“

Egészen különös, hogy az osztrák hadvezetőség a lovas hadosztály e sikeres harcáról tudomást nem vett. Alábecsülte vagy figyelmen kívül hagyta? Tény az, hogy erről a haditettől a napi hadijelentésben nem emlékezett meg. Pedig két orosz tábornok nyilatkozata szerint ez volt a reánk nézve oly szerencsétlen lucki csata első felvonásának egyetlen kedvező mozzanata.

A csata aztán tovább folyt. A galuziai ütközet után pár héttel, június 24-én „Gillenschmidt hadcsoportja az Ewert arcvonalától Bruszilov jobbszámyához csatolt 3. seregnek rendeltetett alá és ez azt a feladatot kapta, hogy főerejével a Gorodok—Moniewicz—Galuzia területet“ foglalja el. Ez a támadás júliusban arcvonalunkat a Stochod folyó mögé szorította vissza. Bruszilov augusztus elején már 380.000 fogolyra és 500 ágyúra rúgó zsákmányt jelenthetett.

Mindezek dacára a döntő hadászati siker az orosz fronton kimaradt, illetve az csak máshol vált érezhetővé. Conrad félbeszakította a tiroli hadműveletet, hogy az ott felszabaduló haderőket az oroszokkal állíthassa szembe. Falkenhayn abbahagyta Verdin ostromát. Oláhország az antant oldalán a háborúba avatkozott. Mégis sikerült Kowelt és Lemberget megtartanunk.

Bruszilov a háborúdöntő siker kimaradásának okát abban látja, hogy a főtámadás intézésére rendelt Ewert a támadást előbb június 18-ára, majd megint 20 nappal elhalasztotta és ekkor Baranovid felé intézett támadást, mely óriási veszteségek között teljesen megghiúsult. Kuropatkin pedig komoly támadást egyáltalában nem hajtott végre. E helyett Alekszejev vezérkari főnök Ewert és Kuropatkin arcvonaláról Bruszilovhoz erősítéseket tolt el, ami ugyan helyes rendszabálynak mondható, de ezek az erősítések csak akkor érkeztek be, mikor a központi Hatalmaknak más hadszínterekről ideszállított tartalékai az orosz támadásoknak már végleges határt szabtak. Ha Ewert és Kuropatkin idejében támadásba mennek át, megakadályozzák Hindenburgot abban, hogy arcvonalából csapatokat vonjon ki és ezeket Conrad támogatására küldje. Ebben az esetben az osztrák-magyar arcvonal hátrálása a Kárpátok és a Visztula mögé, vagy talán még tovább is, feltartóztathatatlan.

Felmerül még a kérdés: mi történt volna, ha Alekszejev a főtámadást kezdettől fogva Bruszilov arcvonaláról tervezi? Mm ne felejtjük el, hogy Bruszilov csak „melléktámadást“ intézett!

BRUSZILOV 1917-ben a cárizmus bukása után, a Kerenszki-kormány alatt rövid időre az egész arcvonal fővezérletét vette át. Később

a szovjet szolgálatában is mint ennek legfőbb katonai tanácsadója megmaradt és a vörös hadseregnek az ellenforradalmi hadak ellen intézett hadműveleteiben szomorú szerepet játszott.

Ő volt az egyetlen magasrangú tábornok, illetve cári hadvezér, aki a szovjeturalom alatt állást vállalt. Hogy mennyiben cselekedett kényszer hatása alatt, azt ma még megítélni nem tudjuk. Biztosra vehető, hogy állásvállalásánál a lucki csatában szerzett hírneve és óriási népszerűsége közreműködött. Régi bajtársai a végsőkig menő „alkalmazkodási képességéért” megvetették.

Az azonban tagadhatatlan, hogy a világtörténelemben nevét mint a világháború legjobb orosz hadvezérére kitörölhetetlenül beírta.

JULIER FERENC

A SZERKESZTŐSÉG KÖZLEMÉNYEI

A Szemle zárta: minden hó 10-én délben. — írógépen írt cikkeket kérünk, — Előre meg nem beszélt kéziratokat csak akkor küldünk vissza, ha bélyeggel ellátott megcímezett borítékot mellékel a szerző. — A cikkeket házilag korrigáljuk; korrektúrevonatot csak kivételes esetekben adunk. — A gépirattól eltérő korrektúrák és utólagos rövidítések költségeivel a szerző számláját vagyunk kénytelenek megterhelni. — A cikkek közlésével azok szerzői jogát a Magyar Szemle megszerezte. — Szerzőink különnyomataikat, megállapított tarifa szerinti az Athenaeum nyomda igazgatóságánál szíveskedjenek közvetlenül megrendelni.